

ארברה בערותיך

פרשת בהר בחוקותי תשפ"ג
שבת רזק

ההבדל בין פרנסה טובה לעבודה טובה

סיפור הגאון רבי צבי רוטברג שליט"א, ראש ישיבת בית מאיר, שהיו שני חברים שבאו למרן החזון איש לקבל את ברכתו לפרנסה טובה, ברך אותם הרב לפי בקשתם, וכל אחד הלך לדרכו.

אחר כמה שנים נפגשו שניהם, ונזכרו בברכת החזון איש שקיבלו משכבר הימים, ורצו לבדוק 'מה מצב הברכה'... ובאמת גילו ששניהם מרויחים יפה, אומנם קיים הבדל עצום ביניהם, אצל אחד מהם הפרנסה בא בקלות, לעומת חברו שמזיע רבות כדי להרויח את הסכום שחפץ בו.

בדקו מהו השוני הרי שניהם קיבלו ברכה לפרנסה טובה, והגיעו למסקנה מענינת. זה שמרויח כספו בנקל ביקש מהרב אז ברכה ל'פרנסה טובה', ואכן כך קיבל. אולם השני שמזיע הרבה ביקש הברכה ל'עבודה טובה' וזה באמת מה שקיבל.

לפי דברים אלו דברי ה**ספורנו** נפלאים, אדם שלא שואל שאלות, מתברך 'ואכלתם לטוב' בפרנסה טובה בלי להזיע, כלומר: שבשנה הששית התבואה תוציא תפוקה וכמות כמו בכל שנה, וממילא האדם הזה יעבוד כמו בכל שנה, והברכה היא באיכות ובשבע שיספיק לו לשלש שנים. אולם מי ששואל הרי מגיע לו ברכה כי סוף סוף מקיים מצוות שמיטה, ויתברך ב'ועשת את התבואה לשלש שנים', בעבודה טובה שיעבוד בשנה זו כמו שלש שנים, כי התבואה תוציא לו כמות של שלש שנים.

ואולם הסבא מנובהרדוק (בספרו מדרגת האדם - דרכי הבטחון) תמה עוד: אימתי ישאלו "מה נאכל"? הרי בשנה השישית שעדיין לא זמן קיום המצוה אין סיבה לשאול "מה נאכל" כי התבואה מצויה בידו? ואילו בשנה השביעית הרי יראו כבר את הברכה ושוב אין מה לשאול?

וביאר הסבא מנובהרדוק בדרך מקורית: למען האמת אדם לא ישאל שאלה זו לא בשנה השישית ולא בשביעית אלא דוקא בשנה הראשונה לאחר השמיטה! כי כך טבעו של אדם החסר במדת הבטחון ש"צופה ומביט למרחוק" ודואג היום לא רק את דאגת ה"מחר" אלא גם את דאגת השנים הבאות... ויודע שבעוד מספר שנים תגיע שנת השמיטה ויצטרך להווייר את שדהו, על כן דואג כבר מעתה ושואל מה יאכל אז, ועל כן, מטרדת נפשו שמא לא ישיג די סיפוקו, מתחיל לקמץ ולחסוך היום בשביל המחר...

הוא שנאמר (משלי ג, כה) "צדיק אוכל לטוב נפשו ובטן רשעים תחסר". כלומר: הצדיק שבוטח בהש"ת שימציא לו תמיד את מזונו אינו מקמץ וחוסך היום בשביל המחר אלא אוכל ל"שובע נפשו". לא כן הרשע שאינו בוטח בהש"ת ולכן דואג מה יאכל מחר, בטנו "תחסר" משום שמקמץ וחוסך היום מזונו ומחסירו מבטנו בשביל המחר...

והרי זו כל מטרות השמיטה שגם בששת השנים כשעוסק בשדהו יבטח בהקב"ה ולא בכוחו ועוצם ידו, ונמצא בדאגתו זו מפסיד את כל תכלית שנת השמיטה. לכן כתבה התורה: "ואכלתם לטובע וישבתם לטובע עליה" - אין זו רק הבטחה אלא ציווי! כלומר: "אני מצוה לכם שתאכלו לטובע, ולא תצמצמו כלל" אלא "ישבתם לטובע עליה" ללא דאגת המחר בגלל שנת השמיטה, וממילא לא תזדקקו להשתמש בתבולה הזו של קמצנות וחוסון, אלא "ואכלתם לטובע".

השפע מלמעלה לא נפסק לעולם

באופן אחר מסביר הנועם אלימלך בשם אחיו רבי זושא, שהקשה מדוע התורה כתבה לשון שאלה, היה צריך להכתב רק 'וצוית את ברכת' וממילא לא יקשה שום אדם לומר 'מה נאכל'? אלא ה' ברא את העולם בצורה כזו שתמיד יורד שפע לעולם, אלא מי שאין לו בטחון מקלקל את השפע וגורם שיחסר לו, בעבור שלוקה בחוסר אמונתו.

ובא הפסוק לומר, שמי שלא שואל שאלות פשוט הוא שיהיה לו שפע ולא יחסר כלום, אלא גם 'אם תאמר' שזה מקלקל את צינור השפע מחוסר האמונה,

חלוק תוספת-שבת מתוספת-שביעית!

דָּבָר אֲלֵינִי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאֵן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁכַחְתָּה הָאָרֶץ שִׁבְתָּ לִּיכֹן; (בהר, כה, ב). **ובחז"ל** דרשו "מנין לתוספת שביעית מן התורה, דכתבי: בחריש ובקציר תשבות" וכו'. והקשה ה'**חמדת שלמה**', הרי לענין תוספת שביעית מן התורה אין לה שיעור, ואפילו בזמן קציר קיים המצוה, וזה היה מובן לשיטה הסוברת שתוספת שבת ויום טוב הוא חיוב רק מדרבנן, אם כן מדאורייתא מותר לו לעבוד עד כניסת יום טוב, ולכן צריך פסוק שמדין תוספת שביעית אסור לו לעבוד קודם כניסת השנה, אבל לשיטה הסוברת שתוספת שבת ויום טוב הוא מן התורה, אם כן מדוע צריך פסוק לרבות תוספת שביעית, הרי גם בלא הריבוי של חיוב תוספת שביעית מחיוב הוא לשבות מדין תוספת יום טוב, דהרי זה ערב ראש-השנה, ומדוע צריך לאסור את המלאכה מצד שביעית?

מרו הגרא"ל שטינמן זצ"ל תירץ, שיש לחלק, שבדין תוספת שבת אין הכוונה שיש איסור מלאכה בערב שבת, אלא שיש דין לקבל תוספת שבת, אבל אם לא קיבל עליו את השבת מבעוד יום אינו עובר בעון חילול שבת, רק עובר במה שלא קיבל עליו קדושת תוספת שבת, וכן בתוספת יום טוב.

מה שאין כן בדין תוספת שביעית, אין הפירוש שצריך לקבל עליו דין תוספת שביעית, שהרי לא שייך להוסיף על 'השנה', ואם יש דין בשנה השביעית תשבות, לא שייך שיהיה דין להקדים ולקבל עליו שהשנה תתחיל מבעוד יום, אלא שיש דין שביטה מלפניה, דהיינו שבסוף שנת השישית הוא כבר מחויב לשבות. ועוד שהרי דין שביטה הוא בקרקע ולא באדם, **שהקרקע** צריכה לשבות ממלאכה, [והוא לא כמו במצות שביטת שבת ממלאכה ששם זה דין על האדם ולא על הקרקע], ומה שייך שהאדם יקבל עליו בקבלתו דין על הקרקע, ואין זה דומה לדין קבלת שביטה בשבת ששם זה קבלה על האדם, ובתוספת שביעית הקבלה - פירושו שיחול על הקרקע דין שביטה, וזה לא שייך, ובהכרח שהריבוי של הפסוק בא לרבות שצריך להקדים לשבות מלפני הלילה ולהוסיף משנה שישיית מעט.

וממילא לפי זה יהיה נפקא מינה פשוטה, גבי מי שלא קיבל עליו תוספת קדושת יום טוב ועשה מלאכה בקרקע, שעל איסור של שביטת יום טוב לא עבר, שהרי לא קיבל על עצמו יום טוב, [אלא עבר בזה עצמו שלא קיבל עליו קדושת יום טוב], אמנם אחר שמרבים מפסוק שצריך תוספת שביעית, ויש איסור לעבוד בקרקע מבעוד יום, נתחדש לנו שאם עבד בקרקע עבר גם באיסור מלאכה, מה שאין כן בשבת ויום טוב כל זמן שלא קיבל לא עבר על המלאכה.

♦ ♦ ♦

הבוטח בה' שמספק לו כל צרכו, הריהו שמח בחלקו ואינו דואג דאגת המחר!

"ואכלתם לטובע... וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית... וצוית את ברכת" (בהר כה-יט, כ, כא) והקשו המפרשים: וכי מי ששואל מה נאכל וחסר אמונה, מובטחת לו תבואה נסית לשלש שנים, ומי

שצדיק ואין לו שאלות "מה נאכל בשנה השביעית" לא יצוה הקב"ה את ברכתו, ומדוע תלה את ברכתו ב"וכי תאמרו מה נאכל"?

ומפרש הספורנו, שאם לא ישאלו "מה נאכל" יקויים בהם "ואכלתם לטובע" - שיהיו הפירות רבי המזון כענין שהיה במן שירד שיעור עומר לגולגולת והיה מספיק לגדול כמו לקטן, ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר, וכאמרם ז"ל "אוכל קמעה ומתברך במעיו" וממילא יספיקו פירות השישית גם לשביעית. ואולם אם "יאמרו מה נאכל" כלומר: כאשר יסופק הדבר אצלם ולא יבטחו שיהיה המעט מספיק באיכותו, או אז "ועשת את התבואה לשלוש השנים" באופן שתשבע העין מראות, ואז תספיק הכמות.

את הקופסא 'חשכו עיניו' ראה בתוכו מפתח לרכב 'שרבלוט' חדשה. הבין כמה הפסיד ואת הנעשה אין להשיב!... כי מה שאדם עושה לעצמו עושה!!!

שלא יצער איש את רעהו בדברים!

"ולא תנונו איש את עמיתו וראת מאליהו כי אני ינקן אלהים". (בהר כה, יז). והביא רש"י מדברי חז"ל בתורת כהנים: כאן הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט את חברו. וכן דרשו חז"ל בגמרא "ולא תנונו איש את עמיתו" - באונאת דברים הכתוב מדבר! וביאר חז"ל מהו אונאת דברים? לא יאמר לו בכמה חפץ זו והוא אינו רוצה בכך. אם היה בעל תשובה, אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים. אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך. **מלשון רבינו יונה ז"ל** בשערי תשובה (שער ג אות כד) משמע שאסור לצער **כל איש** ישראל בין בדיבור בין במעשה, וכן החינוך (מצוה שלח) כתב: שלא יכאיב **הבריות** בשום דבר ולא לביישם.

עד כמה נזהרו חז"ל שלא לגרום צער לחבריהם רואים בגמרא (ברכות כז, ב) שכאשר נמנו חכמים להוריד את רבן גמליאל מנשיאותו עקב המחלוקת עם רבי יהושע, עיי"ש. שאלו את מי ימנו לנשיא. שהרי להעמיד את רבי יהושע אי אפשר מפני שהוא בעל המעשה שבגינו הורידו את רבן גמליאל מנשיאותו. ופירש רש"י: ויהיה לו לרבן גמליאל צער גדול יותר.

וכן ביאר **המאירי**: אף שיש הכרח להעביר הנכבד ממשרתו, אין ראוי ליתנו למי שבשבילו אירע לו דבר זה אף על פי שהוא ראוי לכך. מפני שבזה יש לזה שהעבירוהו חלישות דעת יתירה.

וכן מצינו במחלוקתו של קרח: "אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחנות"... ולא אמר כן לאהרן עצמו, כדי ללמד דרך ארץ בכך.

ולכאורה יש חילוק גדול בין שני המקרים - שאל הגה"צ **רבי יעקב גלינסקי זצ"ל** - מובן הדבר בהרמת המחנות, אמנם אם ירמם אהרן תהא חלישות הדעת לבני משפחות השרופים שחלקו על אהרן. אבל למעשה אין כל הבדל אם ירמם אהרן או אלעזר.

אבל במקרה של הנשיאות, אם היה ראוי יותר לעם ישראל שרבי יהושע יהיה נשיא (כפי שנאמר עליו שהיה חכם מופלג (הוריות ; א) והיה גדול בחכמת הנסתר כבנגלה (חגיגה יד, ב) והיה חכימא דיהודאי (ברכות ח, ב), הרי יהיה הפסד גדול אם יבחר לנשיא מי שפחות ממנו?

אלא רואים מכאן שכדאי בכל זאת לוותר על כל התועלת שיהיה לעם ישראל ממינוי של רבי יהושע, ולמנות את רבי אלעזר בן עזריה שהיה צעיר מרבי יהושע בשנות דור, ובלבד שלא לצערו ולא לפגוע אף בעקיפין ברגשותיו של רבן גמליאל.

עוד מצינו בגמרא עד כמה הקפידו בצערם של חכמים, במעשה המובא (בבא מציעא נט, ב) שנחלקו רבי אליעזר וחכמים בדין "תנורו של עכנאי" האם מקבל טומאה, והשיב להם רבי אליעזר לחכמים כל תשובות שבעולם ולא קיבלו ממנו. ואף שהוכיח דעתו במופתים מן השמים לא קיבלו, כי אמרו לא בשמים היא. ונאלצו לנדותו כדין המסרוב לקבל דעת חכמים.

ועם זאת, התוצאה של צערו היתה קשות: אף שרבי עקיבא בא להודיעו בזהירות מירבית כדי למעט צערו ככל האפשר, אף על פי כן כשזלגו עיני רבי אליעזר דמעות, לקה העולם בשליש מפאת צערו. וכן באותו יום בכל מקום שנתן בו רבי אליעזר את עיניו, נשרף.

ואף רבן גמליאל הנשיא שהפליג אז בספינה, עמד עליו נחשול לטובעו. אמר רבן גמליאל: כמדומה לי שאין זה אלא בשביל רבי אליעזר, עמד על רגליו ואמר: "רבנו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי. אלא לכבודך שלא ירבו מחלוקות בישראל". רק אז נח הים מזעפו. רואים ממעשה זה עד כמה מקפידים בשמים על צערם של חכמי התורה.

ואף חמור מכך אירע בהמשך: כאשר הצליח רבי אליעזר לעשות נפילת אפים ראשונה. לא הועילו לרבן גמליאל כל זכויותיו הרבות ומדותיו הטובות. הוא נפטר מהעולם על צערו של רבי אליעזר. וכל כך למה? אומרים חז"ל: "כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה" ומפרש רש"י: "הצווק על אונאת דברים אין השער נסגר בפניו".

יהי רצון שנהיה באמונה צרופה כבורא כל העולמים,

חזק חזק ונתחזק אמן ואמן.

מבטיחו הכתוב שיזכה לנס ותעש לו השנה הששית גם בעבור שלש שנים, על ידי 'צוית' שמטריח את הקב"ה ליצור לו צינור של שפע מחדש.

השפת אמת אומר, שהנה אדם המאמין בכל יום ובכל רגע שהפרנסה שלו על ידי הבורא בהשגחה פרטית, ולא בגלל שזרע חטים באדמה יש תוצאה טבעית שגדלים לו חטים... ממילא אדם זה אין לו שאלות, כי תמיד הוא יודע שהוא לא המפרנס. כך גם בשלש השנים אלו זה לא הוא, ומה לו לדאוג בשנה זו שלא זורע, אבל המפקפק באמונה שהכל מהקב"ה וסומך על עצמו ולכן חושש שכעת אין לו איך להתפרנס, עליו צריך פסוק מיוחד שלא יחסר לו, כי הוא לא רגוע ביום ביום שלו.

אדם המרמה אחרים מרמים גם אותו

וכייתמקרו מקפר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אלייתו איש את אחיו. (בהר כה, יד). **וברש"י**: 'זו אונאת ממון'. ולכאורה מדוע התורה אומרת 'אל תנונו' ולא כמו באונאת דברים 'ולא תנונו'? **ובמשך חכמה** מבאר, פירוש שזה לשון בקשה, שענין אונאה שבא שלא מדעתו של אדם, וברצונו למכור או ליקח, אם כן זה שטות שאם אתה תונה אותו, כי תקח ממנו הוא יונה אותך, כי יקח ממך. וראוי מענין הנימוס והשכל שאל תנונו איש את אחיו.

מעשה בחנות של יין משובח, נכנס לקוח ובמשך זמן בודק את התווית של בקבוק יין מאוד יקר, המוכר הרגיש שהלקוח חושד בו שאולי זה 'מזויף', הרי הוא נראה תייר תמים והוא אחרון שיחשוד שמוכר בירושלים עיר הקודש ירמה אותו. ואכן ניגש הלקוח התמים לקופה כדי לשלם, שלף חופן של דולרים ושילם על שלושה בקבוקים מהיקרים.

כשחזר המוכר מחנות הצ'ינג' הסמוכה, היה מזועזע כולו, מי היה מאמין שדווקא ה'תייר התמים' הזה יצליח לדחוף לו ביד דולרים מזויפים!...

על הפסוק בישעיה (א, כב) "כספך היה לסיגים סבאך מהול במים" מבאר **האלישיך** הק' 'כספך היה לסיגים' - הכסף שנתנו לך מזויף! ואתה מעונין לדעת מדוע?! לך ממשיך הפסוק ואומר, 'סבאך מהול במים' הסחורה שלך הייתה מזויפת, היין שמכרת היה מעורב במים!...

אומר המוכר נו, מילא, כעת אנו לא חייבים אחד לשני כלום, ניסיתי לרמות אותך ולא הצלחתי. הוא ניסה לרמות אותי ולא הצליח. שנינו שווים. לפחות לא נכשלנו בחטא!!! אומר **האלישיך** הק' שניכם חטאתם, כי מסיבה זו לשון הפסוק, 'אל תנונו איש את אחיו' שגם כאשר שניהם מרמים זה את זה באותו מעשה, ונמצא שאף אחד לא הפסיד, בכל זאת, שניהם חוטאים... (נפלאותך אשיחה).

התכוון להונות והונה את עצמו

מעשה בחברת בניה גדולה, שבא עבד קבלן מומחה שידע לבנות בתים בצורה יחודית, ובכך הביא תועלת מרובה עבור החברה. לאחר שנים רבות, החליט להפסיק את עבודתו ולצאת לפנסיה מוקדמת, לצורך כך ניגש למנכ"ל והודיע לו על כך, אך המנהל הפציר בו להישאר והבטיח לו תוספת שכר מרובה, אולם הקבלן לא חפץ בכך ונשאר בעמדתו, בסופו של דבר, ביקש המנהל שרק בקשה אחת אחרונה יש לו ממנו, שיבנה עוד בית אחד, הקבלן נאלץ להסכים, ומיד החל בעבודתו, אולם מחשבת זדון נכנסה בלבו מכיון שבין כך הוא עוזב את העבודה, הרשה לעצמו לזלזל בבניה ולבנותה מחומרים זולים ולא איכותיים בכל שלבי הבניה.

כשסיים את הפרויקט, בא למנהל ומסר לו את המפתח ולהיפרד ממנו, אך מחשבות לחוד ומעשים לחוד, המנהל הודיע לו שבתור הוקרה וההערכה הוחלט להעניק לו את הדירה הנ"ל כמתנה, מיודעו הקבלן יצא עם המפתחות וברגשות מעורבים, מצד אחד מתנה ומצד שני אכזבה, אילו היה יודע שזה בשבילו היה פועל כך?!

סיפור דומה, כמה אדם עושה רק לעצמו!!! מסופר על אדם שהיה נהג משאית מערבל בטון, והיה לו חניה קבועה על ידי ביתו, ערב אחד חזר מעבודתו עייף, והנה רואה בחניה של על הרחוב רכב 'שרבלוט' חדש, לחץ בצופר כמה פעמים ואף אחד לא מגיע להזיז את רכבו, או אז מתוך מחשבת כעס ונקמה, הפעיל את 'מערבל הבטון' כיוון את המשפך על הרכב החונה ויצק עליו יציקת בטון... לאחר שנרגע עלה לביתו, והנה להפתעתו הבית מלא באורחים שבאו לחגוג לו מסיבת יום הולדת בהפתעה שארגנו בני ביתו. שמח מאוד ובשיא האירוע נגשו אליו בני משפחתו עם קופסא גדולה וארוזה יפה, למתנת יום הולדת עבורו, כשפתח

לשמיעת השיעורים בקול הלשון: 073-3718078

לקבלת העלון במייל: adabrabedotecha@gmail.com